

อักษรฟรัคเจอร์ (Fraktur): กุญแจอีกหนึ่งดอกสู่โลกแห่งภาษาและวัฒนธรรมเยอรมัน

อัคร ชาญ้อง¹

พีระ พนารัตน์²

Received: January 24, 2022

Revised: April 24, 2022

Accepted: May 25, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงความสำคัญของอักษรฟรัคเจอร์ อันเป็นอักษรตัวพิมพ์ที่ใช้แพร่หลายในโลกภาษาและวัฒนธรรมเยอรมัน จนกระทั่งสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งยังเป็นอักษรที่มีประวัติผูกพันกับอัตลักษณ์ประจำชาติและคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ในบริบทสังคมวัฒนธรรมเยอรมันมาตลอดหลายศตวรรษ แต่ผู้อ่านที่ไม่คุ้นเคยกับรูปแบบและอักขรวิธีก็อาจประสบปัญหาในการอ่านเอกสารที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรฟรัคเจอร์ได้ บทความนี้จึงกล่าวถึงประวัติของอักษรฟรัคเจอร์โดยสังเขป รวมถึงแสดงรูปแบบและอักขรวิธีพื้นฐาน พร้อมกับเสนอตัวอย่างข้อความภาษาเยอรมันที่พิมพ์ด้วยอักษรฟรัคเจอร์ เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าวิจัยเอกสารภาษาเยอรมันที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรฟรัคเจอร์ต่อไป

คำสำคัญ: อักษรฟรัคเจอร์, ประวัติอักษรตัวพิมพ์ภาษาเยอรมัน, อักขรวิธีเยอรมัน, อักษรตัวพิมพ์กับอัตลักษณ์ประจำชาติ, การอ่านเอกสารเยอรมันที่พิมพ์ด้วยอักษรฟรัคเจอร์

¹ หน่วยงานผู้แต่ง: สาขาวิชาภาษาเยอรมัน ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีเมล: akra.c@chula.ac.th

² หน่วยงานผู้แต่ง: หน่วยวิจัยสู่ความเป็นเลิศว่าด้วยอัตลักษณ์เขียน ศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมหนังสือตัวเขียน มหาวิทยาลัยฮัมบวร์ค

อีเมล: peera.panarut@uni-hamburg.de

Fraktur Script: Another Key to the World of German Language and Culture

Akra Chowchong³

Peera Panarut⁴

Received: *January 24, 2022*

Revised: *April 24, 2022*

Accepted: *May 25, 2022*

Abstract

This article highlights the relevance of Fraktur, a typeface widely used in German language and culture until the Second World War, which has been associated for many centuries with German national identity as well as Protestantism in the German cultural context. Readers unaccustomed to its distinctive appearance and orthography may experience trouble reading texts written in Fraktur. This article, therefore, deals with the origin of Fraktur in brief, introduces its forms and basic orthography and provides example texts, which could be useful for research dealing with texts in German featuring this typeface.

Keywords: Fraktur script, History of German typefaces, German orthography, Type and national identity, Reading German documents printed in Fraktur

³ Affiliation: German Section, Department of Western Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

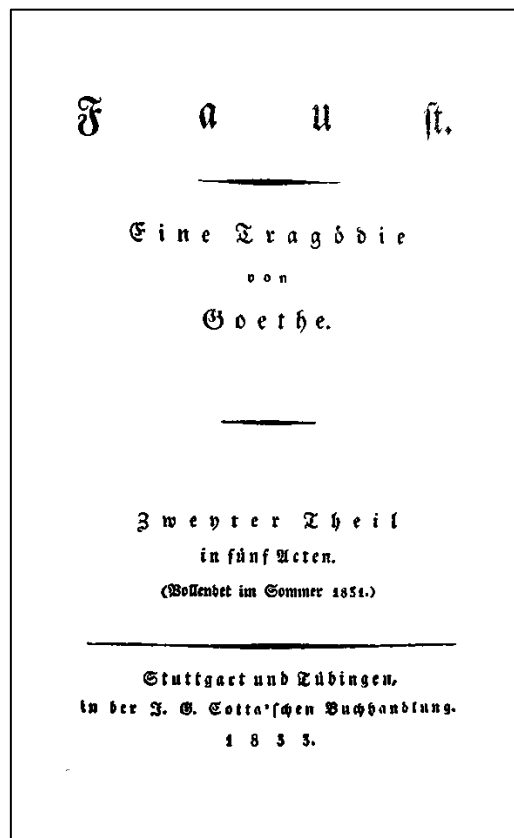
Email: akra.c@chula.ac.th

⁴ Affiliation: Exzellenzcluster 'Understanding Written Artefacts', Centre for the Study of Manuscript Cultures (CSMC), Universität Hamburg

Email: peera.panarut@uni-hamburg.de

1. บทนำ

สำหรับผู้เริ่มเรียนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ การอ่านและเขียนด้วยอักษรโรมันมาตรฐานแบบที่เรียกในภาษาเยอรมันว่าอักษรอันทีกวา (Antiqua) นับเป็นพื้นฐานสำคัญ เนื่องจากสื่อทุกประเภทในประเทศเยอรมนี ออสเตรียและสวิตเซอร์แลนด์ล้วนใช้อักษรนี้ เช่นเดียวกับภาษายุโรปตะวันตกอื่น ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาสเปน อย่างไรก็ตาม ในสมัยก่อนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 สื่อสิ่งพิมพ์ภาษาเยอรมันส่วนใหญ่ใช้อักษรโรมันอีกรูปแบบหนึ่งที่เรียกเป็นภาษาเยอรมันว่าอักษรฟรักทัวร์ (Fraktur หรือ Frakturschrift)⁵ อันมีลักษณะคล้ายลายมือเขียนด้วยปากกาหัวตัด ปรากฏเหลี่ยมแฉงของตัวอักษรแต่ละตัวอย่างเด่นชัด (ดูภาพประกอบที่ 1) รูปสัณฐานของอักษรฟรักทัวร์จำนวนไม่น้อยมีลักษณะแตกต่างกับอักษรอันทีกวาซึ่งโค้งมนและไม่ตัดเหลี่ยม รวมถึงมีอักษรบางตัวที่ต้องเขียนเชื่อมกัน (Ligatur) (ดูหัวข้อที่ 3) เมื่อพบอักษรฟรักทัวร์ ผู้ศึกษาภาษาเยอรมันในประเทศไทยที่ไม่คุ้นเคยจึงอาจประสบปัญหาในการอ่าน โดยอาจเป็นเอกสารที่ตีพิมพ์ก่อนกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 หรือแม้กระทั่งป้ายบอกทาง ป้ายหน้าสถานประกอบการ ตลอดจนจารึกตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันยังพบบ้างในประเทศที่ใช้ภาษาเยอรมันเป็นภาษาราชการ (ดูหัวข้อที่ 5)

ภาพประกอบที่ 1 ตัวอย่างหนังสือที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรฟรักทัวร์

(เฟาส์ โคกนาฏกรรมหมายเลข 2 ของโยฮันน์ ว็อล์ฟกัง ฟอน เกอเธ่ ฉบับตีพิมพ์ปี 1833) (Kapr, 1993, p. 61)

⁵ ทั้งนี้ อักษรฟรักทัวร์มิได้ใช้เฉพาะในพื้นที่ที่ใช้ภาษาเยอรมันเท่านั้น แต่ยังแพร่หลายในทวีปยุโรปตอนเหนือเช่นกัน (Kapr, 1993, p. 45) บทความนี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะความสำคัญของอักษรฟรักทัวร์ในบริบทของภาษาเยอรมัน

นอกจากอักษรฟรังก์ทัวร์จะใช้ตีพิมพ์อย่างแพร่หลายในประเทศที่ใช้ภาษาเยอรมันมาจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว อักษรฟรังก์ทัวร์ยังมีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวพันกับอัตลักษณ์ประจำชาติเยอรมันอย่างแน่นแฟ้น กระทั่งเคยมีผู้ผลักดันให้ใช้อักษรฟรังก์ทัวร์ในฐานะ “อักษรประจำชาติเยอรมัน” (ดูหัวข้อ 2.3) ดังนั้น การศึกษาอักษรฟรังก์ทัวร์จึงมีเพียงแต่ช่วยให้สามารถเข้าถึงเอกสารตีพิมพ์ภาษาเยอรมันได้ในจำนวนกว้างขวางขึ้นเท่านั้น หากแต่ประวัติของอักษรฟรังก์ทัวร์ยังสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอักษรตัวพิมพ์ (type) กับความหมายทางการเมืองในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเยอรมันได้อย่างมีนัยสำคัญ

แม้อักษรฟรังก์ทัวร์จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภาษา วรรณคดีและวัฒนธรรมเยอรมัน แต่ปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่พบว่ามีงานค้นคว้าเกี่ยวกับอักษรดังกล่าวนี้โดยตรง บทความวิชาการนี้จึงมุ่งเสนอประวัติของอักษรฟรังก์ทัวร์โดยสังเขป พร้อมกับแสดงรูปอักษรและอักขรวิธีของอักษรฟรังก์ทัวร์ในเบื้องต้น ตลอดจนเสนอความสำคัญของอักษรฟรังก์ทัวร์ต่อการศึกษาภาษาและวรรณคดีเยอรมัน อันอาจช่วยให้ผู้ศึกษาภาษาเยอรมันชาวไทยคุ้นเคยกับอักษรตัวพิมพ์ที่สำคัญนี้ต่อไป

2. ประวัติย่อของอักษรฟรังก์ทัวร์: ตัวพิมพ์กับการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ชาติ

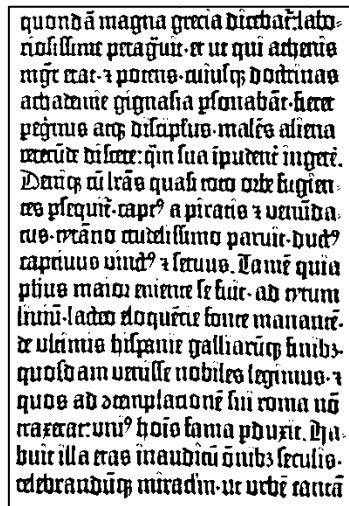
อักษรฟรังก์ทัวร์จัดอยู่ในแบบตัวพิมพ์กลุ่มที่เรียกว่า “Blackletter” หรือในภาษาเยอรมันว่า “gebrochene Schrift” อันหมายถึงอักษรที่มีลายเส้นแตกเป็นเหลี่ยมมุม และเนื่องจากเหลี่ยมมุมของอักษรคล้ายกับเหลี่ยมมุมของสถาปัตยกรรมกอทิก ในกรุงปารีสสมัยปลายยุคกลาง (Kapr, 1993, p. 13) ภายหลังจึงมีผู้เรียกแบบตัวพิมพ์กลุ่มนี้ว่าอักษรกอทิก (Diringer, 2005, p. 550; Nakanishi, 1990, pp. 14–15)

อักษร gebrochene Schrift ถือเป็นแบบตัวพิมพ์รุ่นแรกนับแต่มีการพิมพ์ในโลกตะวันตก หลังจากทีโยฮันเนส กูเทินแบร์ก (Johannes Gutenberg; 1400–1468) ได้ปรับปรุงลายมือเขียนของอาลักษณ์ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 15⁶ ขึ้นเป็นแบบอักษรที่เรียกว่า Textura สำหรับใช้ตีพิมพ์พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับภาษาละตินใน ค.ศ. 1455 (Shaw & Bain, 1998, p. 10) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากอักษรตัวพิมพ์ Textura มีมุมตัดเหลี่ยมที่เป็นรายละเอียดจำนวนมาก ส่งผลให้อ่านและเขียนได้ค่อนข้างล่าช้า จึงเกิดการปรับปรุงและประดิษฐ์อักษรแบบผสมระหว่างตัวพิมพ์และตัวเขียนขึ้น อักษรแบบผสมนี้มีชื่อว่า Bastarda (บัสตาร์ดา) ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย (Kapr, 199 pp. 3, 14, 20) ทั้งนี้ อักษร Bastarda ที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายคืออักษร Schwabacher Bastarda⁷ (อักษรบัสตาร์ดาแบบชวาบัก) ที่มาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther; 1483–1546) ใช้เป็นต้นแบบในการตีพิมพ์พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับแปลภาษาเยอรมัน (บางส่วน) เป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1522 ในช่วงปฏิรูปศาสนา รวมถึงฉบับแปลครบถ้วนสมบูรณ์ใน ค.ศ. 1534 (Kapr, 1993, p. 38) และอักษรประเภท

⁶ แบบตัวพิมพ์กลุ่ม Blackletter หรือ gebrochene Schrift ต่างก็ปรับปรุงจากลายมือเขียนอักษรโรมันกลุ่มที่เรียกว่า Carolingian minuscule (Bertheau, 1998, p. 24) ที่ใช้แพร่หลายในสมัยกลาง (ดูรายละเอียดว่าด้วยรูปอักษรดังกล่าวเพิ่มเติมใน von Boeselager, 2004, pp. 33–35; Thompson, 2009, pp. 369–372)

⁷ บางตำราจัดให้อักษรประเภท Schwabacher และ Bastarda เป็นอักษรชนิดเดียวกัน (ดู Shaw & Bain, 1998, p. 10 และ Luidl, 1998, p. 16) บทความนี้จะจัด Schwabacher เป็นแบบอักษรย่อยของอักษรประเภท Bastarda ตามคาปรี่ (Kapr, 1993)

Bastarda นี่เองที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำเนิดอักษรฟรังก์ทัวร์ เพราะเกิดจากการนำอักษร Bastarda จากท้องถิ่นต่าง ๆ มาปรับปรุงในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 (Bertheau, 1998, p. 27) ดังจะกล่าวถึงต่อไป

ภาพประกอบที่ 2 คัมภีร์ไบเบิลภาษาละตินฉบับตีพิมพ์ของกูเทินแบร์คใน ค.ศ. 1455
ใช้แบบตัวพิมพ์ที่เรียกว่า Textura (Kapr, 1993, p. 19)

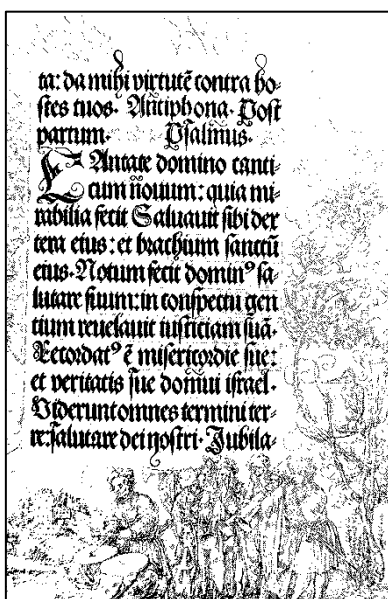
ภาพประกอบที่ 3 คัมภีร์ไบเบิลฉบับแปลภาษาเยอรมันที่ครบสมบูรณ์ของมาร์ติน ลูเธอร์ใน ค.ศ. 1534
โดยชื่อและหัวเรื่องใช้อักษรฟรังก์ทัวร์ ส่วนเนื้อหาใช้อักษร Bastarda (Kapr, 1993, p. 41)

2.1 กำเนิดอักษรฟรัคเจอร์

อักษรฟรัคเจอร์รุ่นแรกเกิดจากการปรับปรุงอักษร Bastarda⁸ ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในราชสำนักของจักรพรรดิ มักซิมิเลียนที่ 1 (Maximilian I; 1459–1519, จักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์) ผู้หลงใหลในอักษรวิจิตร (calligraphy) และต้องการแสดงพระราชอำนาจและบารมีผ่านงานศิลปะ (Kapr, 1993, pp. 24–25) โดยมีเลออนฮาร์ท วากเนอร์ (Leonhard Wagner; 1453–1522) และฮีโรนิมุส อันดรีเย (Hieronymus Andrea; 1485–1556) ร่วมกับศิลปินและช่างพิมพ์ในแวดวงราชสำนักเป็นผู้ออกแบบเพื่อใช้ตีพิมพ์หนังสือสวดมนต์ภาษาละตินของพระจักรพรรดิใน ค.ศ. 1514 (Kapr, 1993, pp. 27–32; Schwemer-Scheddin, 1998, p. 51) นับเป็นจุดเริ่มต้นของอักษรฟรัคเจอร์แบบตัวพิมพ์ ทั้งนี้ ชื่อของอักษรฟรัคเจอร์ (Fraktur) มีที่มาจากศัพท์ภาษาละตินว่า “fractura” หมายถึง รอยแตก (Shaw & Bain, 1998, p. 10) อันเป็นลักษณะเด่นของรูปทรงอักษรชุดนี้

อักษรฟรัคเจอร์ใช้อย่างแพร่หลายต่อมานับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 ทั้งในเยอรมนีและดินแดนอื่น ๆ ในยุโรป (เช่น อังกฤษ สแกนดิเนเวีย โปแลนด์ เป็นต้น) อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ได้เกิดการปรับปรุงอักษรโรมันขึ้นเป็นแบบตัวพิมพ์อีกรูปแบบหนึ่ง โดยดัดแปลงจากลายมือเขียนที่พบในศิลาจารึกสมัยโรมัน เรียกว่าอักษรอันตีควา (Antiqua) อันหมายถึงอักษรแบบ (โรมัน) โบราณ อักษรดังกล่าวนี้เป็นที่นิยมในหมู่นักมนุษยนิยม (Kapr, 1993, p. 47) เช่น เออร์สมุสแห่งรอตเตอร์ดัม (Erasmus of Rotterdam; 1466–1536) ผู้สนับสนุนการตีพิมพ์พระคัมภีร์ไบเบิลด้วยอักษรอันตีควา กระทั่งมีประเด็นถกเถียงกับมาร์ติน ลูเธอร์ใน ค.ศ. 1525 (Willberg, 1998, p. 40) นอกจากนั้น คริสตจักรโรมันคาทอลิกยังตีพิมพ์เอกสารด้วยอักษรอันตีควาอย่างแพร่หลาย ทำให้ยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 16 อันเป็นยุคเริ่มต้นของวัฒนธรรมการพิมพ์นั้น มีแบบตัวพิมพ์โรมันที่ใช้แพร่หลายในช่วงเวลาเดียวกันอยู่อย่างน้อยสองแบบ คือ ฟรัคเจอร์และอันตีควา (Bertheau, 1998, p. 22)

⁸ สันนิษฐานว่าอักษรสองกลุ่มที่มีอิทธิพลต่ออักษรฟรัคเจอร์คืออักษร Bastarda แบบโบฮีเมีย (böhmische Bastarda) เนื่องจากจักรพรรดิ มักซิมิเลียนที่ 1 เคยประทับอยู่ที่กรุงปราก และอักษร Bastarda แบบเบอร์กันดี (burgundische Bastarda) เนื่องจากจักรพรรดิ มักซิมิเลียนที่ 1 ได้สมรสกับพระนางมาเรียแห่งเบอร์กันดี (Kapr, 1993, p. 24)

ภาพประกอบที่ 4 หนังสือสวดมนต์ฉบับพิมพ์ของจักรพรรดิแม็กซิมิเลียนที่ 1 (ตีพิมพ์ ค.ศ. 1514)

อันนับเป็นจุดกำเนิดของอักษรฟรังก์ทัวร์แบบตัวพิมพ์ (Koop, 2017, p. 91)

2.2 อักษรฟรังก์ทัวร์และอักษรอันทิกวาในฐานะข้อตรงข้าม

ประเด็นว่าด้วยการใช้อักษรตัวพิมพ์สองแบบ (Schriftspaltung) นี้ เป็นที่ถกเถียงในโลกการพิมพ์ตะวันตกมานับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึงแม้ว่าทั้งอักษรฟรังก์ทัวร์และอักษรอันทิกวาจะมีที่มาจากอักษรโรมันทั้งคู่ แต่ก็มีข้อแตกต่างกันมากพอที่จะเป็นปัญหาในการอ่านหากผู้อ่านไม่คุ้นชิน ทั้งนี้ เราสามารถแบ่งข้อถกเถียงว่าด้วยอักษรฟรังก์ทัวร์และอันทิกวาออกได้เป็นสองประเด็น ได้แก่ ประเด็นเชิงหน้าที่หรือรูปลักษณะภายนอก และประเด็นเชิงประวัติศาสตร์การเมือง

รูปลักษณะภายนอกของอักษรตัวพิมพ์ใหญ่ของอันทิกวามีรูปทรงที่กว้างและสมมาตรกว่า และเนื่องจากปรับปรุงมาจากอักษรในศิลาจารึกในสมัยโรมัน (Kapr, 1993, pp. 13–14) จึงสะท้อนรูปแบบอักษรมาตรฐานของโรมันโบราณที่ออกแบบมาให้ “อ่านง่าย” ดังที่ใช้ในจารึกคำประกาศต่าง ๆ⁹ (Luna, 2018, pp. 2–3) ในขณะที่อักษรฟรังก์ทัวร์ที่มีการดัดแปลง รวมถึงเส้นหางอักษรขึ้นลงเหนือและใต้แนวบรรทัด ช่วยให้ผู้อ่านเห็นโครงสร้างของคำได้ง่าย ส่งผลให้ผู้อ่านสามารถอ่านหรือคาดเดาคำที่ปรากฏได้อย่างรวดเร็ว¹⁰ โดยเฉพาะในภาษาเยอรมันที่บ่อยครั้งใช้พยัญชนะหลายตัวในการเขียนพยางค์สั้น นอกจากนี้ ขนาดของแต่ละตัวอักษรฟรังก์ทัวร์ที่ไม่เท่ากันรวมถึงช่องไฟระหว่างตัวอักษรที่เล็กกว่ายังส่งผลให้ประหยัดเนื้อที่ในการตีพิมพ์อีกด้วย (Bertheau, 1998, pp. 30–31) (ดูเพิ่มเติมหัวข้อที่ 3)

ในทางการเมือง อักษรอันทิกวาเป็นที่นิยมในหมู่นักมนุษยนิยมนับแต่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ถูกเชิดชูให้เป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมโรมัน จึงใช้แพร่หลายในดินแดนที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกและนิยมใช้ในหมู่

⁹ ดูตัวอย่างรูปอักษรจากศิลาจารึกสมัยโรมันเพิ่มเติมในเคปปี (Keppie, 2001, pp. 73–77) และชมิทท์ (Schmidt, 2015, pp. 52–53)

¹⁰ เคยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอักษรฟรังก์ทัวร์ อักษรอันทิกวาด้วยความเร็วในการอ่าน อย่างไรก็ดี ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างและบทอ่านในแต่ละงานวิจัยมีผลต่อข้อสรุป (ดูเพิ่มเติม Kapr, 1993, pp. 72–73)

นักวิชาการ ในทางตรงกันข้าม อักษรพริคทัวร์มีที่มาจากลายมือของอาลักษณ์ในยุโรปช่วงปลายสมัยกลาง จึงสะท้อนอัตลักษณ์ ความเป็นพื้นเมืองของชาวเยอรมันและชาวยุโรปอื่น ๆ มากกว่าอักษรอื่นที่ควา นอกจากนี้ อักษรพริคทัวร์ยังเป็นที่นิยมใน ดินแดนที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ เนื่องจากพระคัมภีร์ฉบับแปลของมาร์ติน ลูเธอร์ใช้อักษรพริคทัวร์สำหรับชื่อ และหัวเรื่อง และในส่วนเนื้อหาใช้ตัวพิมพ์ Bastarda ซึ่งใกล้เคียงกับอักษรพริคทัวร์ (ดูภาพประกอบที่ 3) (Bertheau, 1998, p. 26; Kapr, 1993, p. 42) การเลือกใช้อักษรตัวพิมพ์ทั้งสองนี้ในภูมิภาคต่าง ๆ ของยุโรปคริสต์ศตวรรษที่ 16 จึงมิได้เป็น เพียงความนิยมของสำนักพิมพ์และผู้ประพันธ์เท่านั้น หากแต่เกี่ยวเนื่องกับการเมืองและศาสนามานับแต่ต้น ตัวอย่างเช่น ในสมัยการปฏิรูปศาสนาของมาร์ติน ลูเธอร์ พบว่ามีการใช้ทั้งอักษรพริคทัวร์และอักษรอันทีควาในไบเบิลที่เผยแพร่แนวคิด ปฏิรูปศาสนา โดยลูเธอร์ได้ใช้อักษรพริคทัวร์ในข้อความที่สื่อถึงการปฏิรูป และใช้อักษรอันทีควาตอนอ้างอิงถึงเอกสารของ นิกายโรมันคาทอลิก ทั้งนี้ ไม่ว่าลูเธอร์จะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม แต่การเลือกใช้อักษรสองประเภทในบริบทดังกล่าว แสดงถึงนัยยะ การแบ่งขั้วกลาง ๆ ระหว่าง “อักษรพริคทัวร์ของนิกายโปรเตสแตนต์” และ “อักษรอันทีควาของนิกายโรมันคาทอลิก” การแบ่งขั้วทางอุดมการณ์ผ่านอักษรนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในพระคัมภีร์ไบเบิลฉบับของลูเธอร์ที่เกออร์ก เรอเรอร์ (Georg Röer) เป็นผู้ตรวจแก้ภาษา โดยแม้ว่าคัมภีร์ฉบับนี้จะใช้อักษรพริคทัวร์เป็นหลัก แต่มินักวิชาการตั้งข้อสังเกตว่ามีการใช้อักษร อันทีควาตัวพิมพ์ใหญ่หน้าคำที่มีความหมายในทางลบ เช่น Tod (ความตาย) หรือ Hunger (ความหิวโหย) (Kapr, 1993, pp. 42–44; Spitzmüller, 2009, pp. 472–476) (ดูภาพประกอบที่ 5)

VND da es das dritte Siegel auffhet/ höret ich das dritte Thier sagen/
Kom vnd sihe zu. Vnd ich sahe / vnd sihe / ein schwarz Pferd / vnd der
drauff saß/ hatte eine Woge in seiner hand. Vnd ich höret eine stim vnter den
vier Thieren sagen/ Ein maß Weizen vmb einen grosschen / vnd drey maß
Gersten vmb einen grosschen/ vnd dem Ole vnd Wein thu kein leid .
VND da es das vierde Siegel auffhet/ höret ich die stim des vierden Thi-
ers sagen/ Kom vnd sihe zu. Vnd sihe / vnd ich sahe ein falh Pferd / vnd
der drauff saß/ des name hies Tod/ vnd die Helle folgte im nach . Vnd jnen
ward made gegeben zu tödten / das vierde teil auff der Erden / mit dem
Schwert vnd Hunger/ vnd mit dem Tod/ vnd durch die Thiere auff Erden.

ภาพประกอบที่ 5 ส่วนหนึ่งของพระคัมภีร์ไบเบิลฉบับของลูเธอร์ฉบับ ค.ศ. 1545 (Kapr, 1993, p. 43)

นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 อักษรพริคทัวร์ได้ใช้ควบคู่ไปกับอักษรอันทีควาในเยอรมนี กล่าวคือ อักษรพริคทัวร์ใช้ แพร่หลายในการตีพิมพ์หนังสือภาษาเยอรมัน วรรณกรรมและหนังสือพิมพ์ ขณะที่อักษรอันทีควาใช้ตีพิมพ์หนังสือวิชาการและ หนังสือภาษาละตินเป็นหลัก ทั้งนี้ หากมีคำศัพท์ละตินแทรกอยู่ในหนังสือภาษาเยอรมัน คำศัพท์ละตินจะพิมพ์ด้วยอักษร อันทีควา ขณะที่ข้อความภาษาเยอรมันจะพิมพ์ด้วยอักษรพริคทัวร์ ทำให้อักษรทั้งสองปรากฏใช้ร่วมกันในหลายกรณี (Kapr, 1993, pp. 57–58)

แม้ว่าอักษรพริคทัวร์จะมีที่ใช้ในดินแดนต่าง ๆ ของทวีปยุโรปมาหลายศตวรรษนับแต่สมัยเริ่มมีการพิมพ์ แต่ในช่วง ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 อักษรอันทีควาได้รับความนิยมแพร่หลายขึ้นจนกระทั่งเข้ามาแทนที่อักษรพริคทัวร์ในหลายภูมิภาค เหลือแต่เพียงดินแดนที่ใช้ภาษาเยอรมันเท่านั้นที่ยังคงใช้อักษรพริคทัวร์อย่างแพร่หลาย จนกระทั่งเป็นที่รู้จักกันในเวลาต่อมา ว่าเป็นอักษรของชนชาติเยอรมัน แม้กระทั่งมารดาของมหากวีเยอรมัน โยฮันน์ โวล์ฟกัง ฟอน เกอเธ่ ยังบอกกับบุตรชาย

ของตัวเองให้รักษาความเป็นเยอรมันด้วยการใช้อักษรฟรักทัวร์ในการพิมพ์ผลงาน (“จงธำรงความเป็นเยอรมันให้มันแม้แต่ในตัวอักษร” หรือ „bleibe deutsch, auch in den Buchstaben“ (Kapr, 1993, p. 64))

ตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 19 อักษรฟรักทัวร์ยังคงใช้ตีพิมพ์เอกสารภาษาเยอรมัน วรรณกรรมและหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐปรัสเซียสามารถสถาปนาจักรวรรดิเยอรมันได้สำเร็จใน ค.ศ. 1871 อักษรฟรักทัวร์ที่มีภูมิหลังผูกพันกับอัตลักษณ์ของชาวเยอรมันก็ได้รับการสนับสนุนให้กลายเป็นแบบตัวพิมพ์ประจำจักรวรรดิในที่สุด (Kapr, 1993, p. 68) ประกาศราชการต่าง ๆ ในสมัยจักรวรรดิเยอรมันจึงตีพิมพ์ด้วยอักษรฟรักทัวร์เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม อักษรอื่นที่ความก็ยังคงใช้แพร่หลายอยู่ในจักรวรรดิเยอรมันด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะงานวิชาการต่าง ๆ นอกจากนี้ ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่อุตสาหกรรมการพิมพ์ของเยอรมนีเติบโตขึ้นนี้ ได้มีการออกแบบอักษรฟรักทัวร์เป็นอักษรศิลป์หรืออักษรประดิษฐ์ (lettering design) หลากหลายรูปแบบ¹¹ (ดู Bain, 1998)

2.3 จากอักษรประจำชาติสู่อักษรของผู้รุกราน

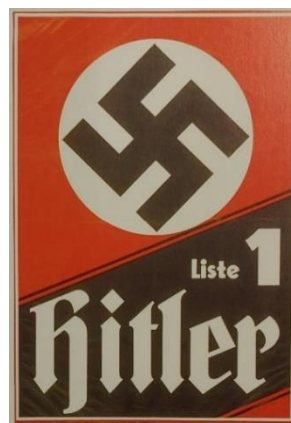
ขณะที่อักษรอื่นที่ความแบบตัวพิมพ์ได้ครอบงำโลกการพิมพ์ของยุโรปตะวันตกมานานราวศตวรรษ ความนิยมที่มีต่ออักษรอื่นที่ความแบบตัวพิมพ์ในเยอรมนีก็เติบโตขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน จนนำไปสู่ข้อถกเถียงว่าด้วยอักษรฟรักทัวร์-อันที่ความ (Fraktur-Antiqua-Schriftstreit) ในแวดวงสิ่งพิมพ์ แวดวงวิชาการตลอดจนแวดวงการเมือง กระทั่งในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีการอภิปรายลงมติในรัฐสภาเยอรมัน (Reichstag) เพื่อเสนอให้ยกเลิกอักษรฟรักทัวร์แบบตัวพิมพ์และเปลี่ยนไปใช้อันที่ความโดยสมบูรณ์ในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1911¹² ความคิดเห็นของสมาชิกสภาแตกออกเป็นสองฝ่าย สมาชิกฝ่ายชาตินิยมและอนุรักษนิยมเสนอให้ใช้อักษรฟรักทัวร์ด้วยความเชื่อว่าอักษรนี้สะท้อนอัตลักษณ์ประจำชาติเยอรมัน ขณะที่ฝ่ายเสรีนิยมและสังคมนิยมเห็นว่าอักษรอื่นที่ความเข้าถึงง่ายกว่าและใช้แพร่หลายในระดับนานาชาติ (Kapr, 1993, p. 69; Kinross, 2010, p. 121) อย่างไรก็ตาม ผลปรากฏว่า ฝ่ายสนับสนุนอักษรฟรักทัวร์ลงมติชนะด้วยคะแนนเสียง 85 ต่อ 82 (Kapr, 1993, p. 70; Burke, 1998, p. 39) อักษรฟรักทัวร์จึงยังคงใช้ร่วมกับอักษรอื่นที่ความอยู่ต่อมา

เมื่อจักรวรรดิเยอรมันล่มสลายใน ค.ศ. 1918 หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 อักษรฟรักทัวร์ก็ยังคงใช้อยู่ในสิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่ในสมัยสาธารณรัฐไวมาร์ (1918–1932) จากสถิติใน ค.ศ. 1929 ระบุว่าในเยอรมนี มีหนังสือที่ตีพิมพ์ระหว่าง ค.ศ. 1928 ด้วยอักษรฟรักทัวร์ร้อยละ 56.8 ส่วนอักษรอื่นที่ความร้อยละ 43.2 (Kapr, 1993, p. 78) ขณะที่นิตยสารกว่าร้อยละ 60 ต่างก็ตีพิมพ์ด้วยอักษรฟรักทัวร์ นับเป็นสัดส่วนที่คงที่ในแวดวงการพิมพ์เยอรมันนับแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 (Bertheau, 1998, p. 27) นอกจากนี้ อักษรฟรักทัวร์ยังได้รับการดัดแปลงผสมกับอักษรอื่นที่ความกลายเป็นอักษรประดิษฐ์ตามศิลปะแนว Jugendstil (Art Nouveau หรือ นวนศิลป์) ที่นิยมในยุโรปต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 (Burke, 1998, pp. 36–37; Eskilson 2019, p. 95)

¹¹ ควรกล่าวด้วยว่า อักษรอื่นที่ความก็ได้รับการออกแบบจนเกิดเป็นแบบอักษรย่อยแบบต่าง ๆ เช่น แบบมีหางอักษร (serif) หรือแบบไม่มีหางอักษร (sans serif) ตลอดจนอักษรประดิษฐ์แบบต่าง ๆ ด้วยเช่นเดียวกัน (ดูเพิ่มเติมใน Luna, 2018; Macmillan, 2006; Woraphong, 2002)

¹² ดูประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมในฮาร์ทมันน์ (Hartmann, 1998)

อักษรพรีคทัวร์ได้รับการผลักดันให้กลายเป็นอักษรประจำชาติเยอรมันอีกครั้งในสมัยจักรวรรดิที่ 3 ภายใต้ระบอบการปกครองของพรรคแรงงานสังคมนิยมแห่งชาติเยอรมัน (NSDAP หรือพรรคนาซี) ที่ขึ้นมาใช้อำนาจใน ค.ศ. 1933 ดังที่พรรคนาซีชูนโยบายชาตินิยมเพื่อชาวเยอรมัน จึงสนับสนุนให้ใช้อักษรพรีคทัวร์ที่เชื่อกันว่าสะท้อนอัตลักษณ์เยอรมัน (Willberg, 1998, p. 44) ด้วยเหตุนี้ ป้ายรณรงค์ทางการเมืองและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ของรัฐบาลเยอรมันสมัยนาซีจึงใช้อักษรพรีคทัวร์เป็นหลัก (ดูภาพประกอบที่ 6-7) แม้ว่าอักษรอื่นที่ความยังคงใช้อย่างแพร่หลายในสมัยดังกล่าวด้วยเช่นกัน แต่อักษรพรีคทัวร์ก็ปรากฏอยู่ในพื้นที่การเมืองอย่างกว้างขวางสืบเนื่องจากการผูกอักษรนี้เข้ากับอัตลักษณ์ของชาวเยอรมัน (Eskilson, 2019, p. 260; Koop, 2017, p. 92)

ภาพประกอบที่ 6 ตัวอย่างป้ายรณรงค์หาเสียงของพรรคนาซีใน ค.ศ. 1933 ที่ใช้อักษรพรีคทัวร์เป็นหลัก (Koop, 2017, p. 83)

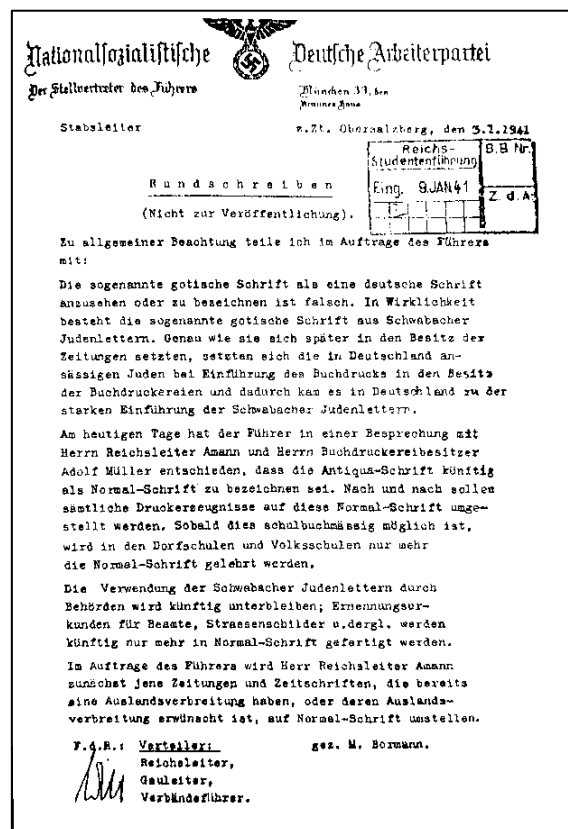
ภาพประกอบที่ 7 ตัวอย่างสิ่งพิมพ์ของรัฐบาลนาซีที่ใช้อักษรพรีคทัวร์เป็นหลัก (Koop, 2017, p. 60)

แม้ว่ารัฐบาลนาซีจะผลักดันให้ใช้อักษรพรีคทัวร์อย่างแพร่หลายในพื้นที่การเมืองนับแต่ ค.ศ. 1933 แต่ก็กลับเป็นรัฐบาลนาซีเอง ที่ออกประกาศห้ามใช้อักษรพรีคทัวร์ในวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1941 (ดูภาพประกอบที่ 8) ในประกาศฉบับนี้ได้อ้างถึงคำสั่งของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ให้ยกเลิกอักษรพรีคทัวร์เนื่องจากเป็น “อักษรของชาวยิว” („Judenlettern“) ใจความสำคัญของประกาศนี้อยู่ในย่อหน้าแรก (Eskilson, 2019, p. 260) ดังความต่อไปนี้

Die sogenannte gotische Schrift als eine deutsche Schrift anzusehen oder zu bezeichnen ist falsch. In Wirklichkeit besteht die sogenannte gotische Schrift aus Schwabacher Judenlettern. Genau wie sie sich später in den Besitz der Zeitungen setzten, setzten sich die in Deutschland ansässigen Juden bei Einführung des Buchdrucks in den Besitz der Buchdruckereien und dadurch kam es in Deutschland zu der starken Einführung der Schwabacher Judenlettern.

การจัดให้อักษรโกธิคเป็นอักษรประจำชาติเยอรมันนั้นถือเป็นเรื่องผิด ในความเป็นจริงแล้วอักษรโกธิคนี้สร้างขึ้นจากอักษรชาวบัคของชาวยิว สาเหตุเพราะในสมัยที่แท่นพิมพ์เริ่มเข้ามามีบทบาทนั้น ชาวยิวที่พำนักอยู่ที่ประเทศเยอรมนีได้เข้ามาเป็นเจ้าของโรงพิมพ์ ตลอดจนเข้าครอบครองหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ในภายหลัง อักษรของชาวยิวนี้จึงแพร่หลายในประเทศเยอรมนีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

คำสั่งดังกล่าวส่งผลให้แวดวงการพิมพ์ในเยอรมนีต้องเปลี่ยนจากอักษรฟรังก์ทัวร์มาเป็นอันที่ควอย่างฉับพลัน และทำให้เลิกใช้อักษรฟรังก์ทัวร์อย่างเป็นทางการนับแต่นั้น อย่างไรก็ตาม ยังเห็นได้ว่าอักษรฟรังก์ทัวร์ยังคงมีที่ใช้ในลักษณะอักษรประดิษฐ์ ดังข้อความในหัวกระดาษของประกาศฉบับนี้เอง นอกจากนั้น ยังปรากฏในป้ายชื่อต่าง ๆ แต่สิ่งพิมพ์ราชการของพรรคนาซีที่เคยใช้อักษรฟรังก์ทัวร์ต่างก็ได้รับการตีพิมพ์ใหม่ด้วยอักษรอันที่ควทั้งสิ้น (Koop, 2017, pp. 102–103)

ภาพประกอบที่ 8 ประกาศยกเลิกฟรังก์ทัวร์โดยรัฐบาลนาซี ลงวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1941

(Eskilson, 2019, p. 260)

ภาพประกอบที่ 9 สิ่งพิมพ์รัฐบาลนาซีที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรฟรัคทัวร์ (ซ้าย) เปลี่ยนเป็นอักษรอันตีควา (ขวา)

หลังจากมีประกาศยกเลิกอักษรฟรัคทัวร์ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1941 (Koop, 2017, p. 103)

นักวิชาการในปัจจุบัน (Kap, 1993, p. 81; Willberg, 1998, pp. 47–49) ต่างลงความเห็นว่ประวัติของอักษรฟรัคทัวร์นั้นมิได้เกี่ยวข้องกับชนชาติยิวแต่อย่างใด เพราะมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ระบุว่ในช่วงที่แทนพิมพ์กำลังเริ่มเข้ามามีบทบาทนั้น ชาวยิวถูกกีดกันไม่ให้เข้าถึงธุรกิจการพิมพ์ เหตุผลที่ใช้ในการประกาศยกเลิกฟรัคทัวร์นี้จึงเป็นเพียง “เรื่องโกหกอันโง่เขลา” (“dumme Lüge” (Kap, 1993, p. 81)) แท้ที่จริงแล้ว เหตุผลในการประกาศยกเลิกฟรัคทัวร์ใน ค.ศ. 1941 นี้เกี่ยวข้องกับปัญหาในการปกครองดินแดนที่นาซีเยอรมันเข้ายึดครอง เนื่องจากขณะนั้น รัฐบาลนาซีได้เข้ายึดครองประเทศในยุโรปภาคพื้นทวีป ทั้งในฝรั่งเศส สแกนดิเนเวีย ฯลฯ ซึ่งต่างก็ใช้อักษรอันตีความาานานนับศตวรรษและไม่คุ้นเคยกับอักษรฟรัคทัวร์ ทำให้อักษรฟรัคทัวร์กลายเป็น “อักษรของผู้รุกราน” (Willberg, 1998, p. 49) ไปโดยปริยาย นอกจากนี้ อักษรฟรัคทัวร์ยังเป็นอุปสรรคในการสื่อสารสำหรับผู้ไม่คุ้นเคย ส่งผลให้การเข้าปกครองควบคุมพลเมืองของประเทศที่เข้ายึดครองในภาวะสงครามนั้นยากลำบากยิ่งขึ้น เป็นเหตุให้มีประกาศยกเลิกใช้อักษรฟรัคทัวร์อย่างเป็นทางการ ความเชื่อมโยงกับชนชาติยิวในแง่จึงเป็นเพียงข้ออ้างในทางการเมืองเท่านั้น นับได้ว่าประกาศดังกล่าวนี้ ได้ทำให้อักษรฟรัคทัวร์ที่ใช้อย่างแพร่หลายตลอดประวัติศาสตร์การพิมพ์นับตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 16 หายไปจากอุตสาหกรรมการพิมพ์ของเยอรมนีอย่างมีนัยสำคัญนับแต่นั้น

กล่าวโดยสรุป ตลอดระยะเวลากว่า 4 ศตวรรษ (ค.ศ. 1514–1941) อักษรฟรัคทัวร์ได้กลายเป็นอักษรประจำชนชาติเยอรมันไปเป็นอักษรแห่งผู้รุกราน และ “อักษรแห่งระบอบนาซี”¹³ ในช่วงหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือตั้งแต่ ค.ศ. 1945 (Willberg, 1998, p. 49) นับว่าเป็นแบบตัวพิมพ์ที่มีประวัติผูกพันกับการเมืองในหลากหลายมิติ ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์วัฒนธรรมการพิมพ์ของเยอรมนีอย่างมีนัยสำคัญจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า หนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้อักษรฟรัคทัวร์มีอายุยาวนานกว่า 4 ศตวรรษ แม้ว่าอักษรอันตีควาจะได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ ในภาคพื้นยุโรป คือการใช้อักษรฟรัคทัวร์เป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องมือทางการเมืองเพื่อแสดงความเป็นขั้วตรงข้าม อาทิ อักษรฟรัคทัวร์

¹³ ในกลุ่มนักวิชาการสมัยใหม่ มีการรณรงค์ให้ล้าง “ภาพนาซี” ของอักษรฟรัคทัวร์ โดยพยายามอธิบายประวัติความเป็นมาของอักษรฟรัคทัวร์ด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ยังมีการเรียกร้องให้ทางรัฐมีการจัดการเรียนการสอนอักษรฟรัคทัวร์ในโรงเรียน (ดู Kap, 1993, pp. 98–100)

ของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์-อักษรอันที่ควาของนิกายโรมันคาทอลิก (Shaw & Bain, 1998, p. 12) หรืออักษรฟรังก์ทัวร์ในฐานะอักษรแห่งชนชาติเยอรมัน ต่างจากประเทศกลุ่มภาษาโรมานซ์อื่น ๆ ที่ใช้อักษรอันที่ควา (Bertheau, 1998, p. 27)

แม้ว่าอักษรฟรังก์ทัวร์จะมีได้ใช้ในสิ่งพิมพ์อย่างแพร่หลายเหมือนสมัยก่อน อักษรฟรังก์ทัวร์ก็ยังคงมีการใช้ในลักษณะอักษรประดิษฐ์อยู่เสมอ ดังจะเห็นได้ในป้ายชื่อ สัญลักษณ์ตลอดจนข้อความตกแต่งต่าง ๆ (ดูหัวข้อที่ 5) อักษรฟรังก์ทัวร์จึงยังคงมีใช้อยู่ในประเทศเยอรมนีปัจจุบันด้วย ความรู้และทักษะการอ่านอักษรฟรังก์ทัวร์แบบตัวพิมพ์จึงอาจช่วยให้ผู้สนใจภาษาและวัฒนธรรมเยอรมันสามารถเข้าถึงเอกสารภาษาเยอรมันได้หลากหลายขึ้น ดังจะอธิบายในหัวข้อต่อไป

3. รูปแบบของอักษรฟรังก์ทัวร์แบบตัวพิมพ์

ในที่นี้จะกล่าวถึงรูปอักษรและอักขรวิธีเบื้องต้นของแบบตัวพิมพ์ฟรังก์ทัวร์ ตลอดจนเสนอตัวอย่างคำหรือข้อความที่ใช้แบบตัวพิมพ์ดังกล่าวเพื่อให้เป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจภาษาและวัฒนธรรมเยอรมันต่อไป อักษรฟรังก์ทัวร์แบบตัวพิมพ์ประกอบด้วยตัวพิมพ์ใหญ่และตัวพิมพ์เล็กชุดละ 26 ตัว รวมถึงมีตัวพิมพ์ที่มีลักษณะพิเศษ เป็นรูปอักษรประกอบเครื่องหมาย (diacritics) ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้¹⁴

¹⁴ อักษรฟรังก์ทัวร์ที่แสดงในบทความนี้ ใช้ Unicode font ที่ชื่อว่า “UniFraktur Maguntia” (ดาวน์โหลดจาก <http://unifraktur.sourceforge.net/de/maguntia.html>) ซึ่งปรับปรุงมาจากแบบอักษร “Berthold Meinzer Fraktur” แบบอักษรฟรังก์ทัวร์ที่ใช้แพร่หลายในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ออกแบบโดย H. Berthold ในปี ค.ศ. 1901 (Bain, 1998, p. 70) ทั้งนี้ แบบอักษรอื่น ๆ อาจแสดงรูปอักษรฟรังก์ทัวร์ที่แตกต่างออกไปบ้างเล็กน้อย

อักษรฬรค์ทวัร (ตัวฬมฬหญ)	เทียบอักษร อันทึควา (ตัวฬมฬหญ)	อักษรฬรค์ทวัร (ตัวฬมฬเล็ก)	เทียบอักษร อันทึควา (ตัวฬมฬเล็ก)
๒	A	๒	a
๓	B	๓	b
๔	C	๔	c
๕	D	๕	d
๖	E	๖	e
๗	F	๗	f
๘	G	๘	g
๙	H	๙	h
๑	I	๑	i
๒	J	๒	j
๓	K	๓	k
๔	L	๔	l
๕	M	๕	m
๖	N	๖	n
๗	O	๗	o
๘	P	๘	p
๙	Q	๙	q
๑	R	๑	r
๒	S	๒ / ๓	s
๓	T	๓	t
๔	U	๔	u
๕	V	๕	v
๖	W	๖	w
๗	X	๗	x
๘	Y	๘	y
๙	Z	๙	z

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบอักษรฬรค์ทวัรตัวฬมฬหญและตัวฬมฬเล็กกับอักษรอันทึควา

จากตารางข้างต้น เห็นได้ว่าเค้าโครงของอักษรฟรักทัวร์มีความคล้ายคลึงกับอักษรอื่นที่ควายู่มากน้อย แต่อักษรบางตัวก็มีความแตกต่างออกไปบ้าง ที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหากผู้อ่านไม่คุ้นชินรูปอักษร เช่น < **K** > (K) – < **k** > (k) และ < **V** > (V) – < **v** > (v) เป็นต้น นอกจากนี้ ตัว s ในชุดอักษรฟรักทัวร์ยังปรากฏเป็น 2 รูปแบบที่ใช้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือตัว < **f** > หรือ s แบบยาว (long s) ใช้เฉพาะต้นหรือกลางคำ ขณะที่ตัว < **s** > หรือ s แบบกลม (round s บางที่เรียกเอสแบบสั้นหรือ short s) ปรากฏเฉพาะท้ายพยางค์ ท้ายคำ หรือระหว่างคำเพื่อเชื่อมคำประสม¹⁵ อย่างไรก็ตาม ตัวพิมพ์ตัวใหญ่ของ S มีรูปเดียวคือ < **S** > ตัวอย่างการใช้ s ที่แตกต่างกันหลายรูปในคำเดียวกัน เช่น < **Sicherheitsnachweise** > (Sicherheitsnachweise)

จากรูปอักษรข้างต้น เห็นได้ว่ามีอักษรฟรักทัวร์ที่มีเค้าโครงอักษรคล้ายกันอยู่หลายกลุ่ม ผู้อ่านที่ไม่คุ้นชินจึงอาจเกิดความสับสนได้ เช่น

กลุ่มอักษรฟรักทัวร์ที่มีลักษณะคล้ายกัน	ตัวอย่างอักษรฟรักทัวร์	ตัวอย่างอักษรอื่นที่ควา
A (A) U (U)	Anzahl	Anzahl
	Unzahl	Unzahl
B (B) V (V)	Beweis	Beweis
	Verweis	Verweis
C (C) E (E) G (G)	Göttinger Chaussee	Göttinger Chaussee
F (F) I (I) J (J)	Franz-Josef-Gletscher	Franz-Josef-Gletscher
H (H) K (K) R (R)	Heim	Heim
	Reim	Keim
	Reim	Reim
G (G) S (S)	St. Gallen	St. Gallen
f (f) f (long s)	ausschließen	ausschließen
n (n) y (y)	Synonym	Synonym
o (o) v (v) w (w)	vorgewählt	vorgewählt
r (r) x (x)	Exemplar	Exemplar
t (t) k (k) l (l) f (f)	flackert	flackert

ตารางที่ 2 อักษรฟรักทัวร์ที่มีลักษณะคล้ายกัน

¹⁵ นอกจากนี้ ยังมีรายละเอียดการใช้อื่น ๆ อีก อาทิ ในคำย่อที่ลงท้ายด้วยตัว s หรือในกรณีที่มีการกร่อนเสียง e ท้ายคำโดยใช้เครื่องหมาย apostrophe จะยังใช้ long s อยู่ เช่น **lass** หรือ **vers**. (ดูเพิ่มเติม Forssman, 1993)

นอกจากนั้น อักษรฟรัคทัวร์ยังมีอักษรประกอบเครื่องหมาย Umlaut ได้แก่ ä, ö, ü ทั้งตัวพิมพ์ใหญ่และตัวพิมพ์เล็ก ดังตารางต่อไปนี้

อักษรฟรัคทัวร์ (ตัวพิมพ์ใหญ่)	เทียบอักษร อันทีควา (ตัวพิมพ์ใหญ่)	อักษรฟรัคทัวร์ (ตัวพิมพ์เล็ก)	เทียบอักษร อันทีควา (ตัวพิมพ์เล็ก)
Ȧ	Ä	ä	ä
Ŏ	Ö	ö	ö
Û	Ü	ü	ü

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบตัวอักษรประกอบเครื่องหมาย Umlaut ระหว่างอักษรฟรัคทัวร์กับอักษรอันทีควา

นอกเหนือจากนี้ อักษรฟรัคทัวร์ยังมีกฎการใช้รูปอักษรเชื่อมอักษร หรือเรียกในที่นี้ว่า “อักษรประสาน” (อังกฤษ: ligature; เยอรมัน: Ligatur)¹⁶ อันหมายถึงรูปอักษรสองตัวที่เชื่อมต่อกันเป็นตัวเดียว (Rogers, 2005, p. 12) ทั้งนี้ ในอักษรโรมันแบบอันทีควา ก็มีการใช้อักษรประสานอยู่ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในงานตีพิมพ์สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่น <æ> แทน ae หรือ <œ> แทน oe เป็นต้น ในอักษรฟรัคทัวร์แบบตัวพิมพ์ มีรูปอักษรประสานที่นิยมใช้ (Luidl, 1998, pp. 16, 19) มักเป็นคู่อักษรที่ปรากฏร่วมกันบ่อยครั้งในภาษาเยอรมัน ดังตารางต่อไปนี้

ฟรัคทัวร์	ch	ck	ff	fi	fl	ft	ll	si	ss	sz / ß	st	tz
อันทีควา	ch	ck	ff	fi	fl	ft	ll	si	ss	sz / ß	st	tz

ตารางที่ 4 รูปอักษรประสานของฟรัคทัวร์เทียบอักษรอันทีควา

มีข้อสังเกตว่ารูปเอสเซ็ท <ß> (หรือ <ß> ตามแบบอันทีควา¹⁷) จัดอยู่ในกลุ่มอักษรประสาน เกิดจากการเชื่อมอักษรเอสแบบยาว <f> เข้ากับอักษรเซ็ท <s> นอกจากนี้ รูปอักษรประสานบางรูปยังมีลักษณะที่คล้ายกัน เช่น

¹⁶ ในบริบทของอักษรที่ใช้ในอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเชื่อมอักษรมักปรากฏกับพยัญชนะเป็นหลัก จึงมีผู้เรียกเป็นภาษาไทยว่า “พยัญชนะสังโยค” (Visudh, 2011, p. ๗), “พยัญชนะประสม” (Thawat, 2006, p. 46), หรือ “พยัญชนะซ้อน” (Churairat, 2011, p. 69) อย่างไรก็ตาม ในบริบทของอักษรฟรัคทัวร์ซึ่งมีที่มาจากอักษรโรมัน การเชื่อมอักษรไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะพยัญชนะเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงสระด้วย ในที่นี้จึงเรียกอักษรเชื่อมอักษรหรือ ligature เป็นภาษาไทยว่า “อักษรประสาน” ผู้เขียนบทความขอขอบคุณนาย พลอยพลาย ผู้เสนอคำแปลศัพท์เฉพาะดังกล่าวให้แก่ผู้เขียนมา ณ ที่นี้

¹⁷ อักษรประสานเอสเซ็ทแบบฟรัคทัวร์ <ß> และแบบอันทีควา <ß> มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีจุดกำเนิดที่แตกต่างกันและยังไม่มีข้อสรุปทางประวัติศาสตร์ที่แน่ชัด (ดูเพิ่มเติม Rüdebusch, 2017) คำอธิบายแบบสังเขปคือ ในขณะที่ <ß> เกิดจากการประสานระหว่าง <f> และ <s> นั้น <ß> เกิดจากการประสมของ long s <ſ> และ <s> แบบอันทีควา (เอสเซ็ทมีอีกชื่อเรียกในภาษาเยอรมันว่า “scharfes S” หรือ “sharp s”) ทั้งนี้ เมื่อเกิดการปฏิรูปการเขียนจากอักษรฟรัคทัวร์เป็นอักษรอันทีควาในภาษาเยอรมัน อักษรอันทีควาไม่มีรูปอักษรประสม <sz> ให้

คู่อักษรฟรัคทัวร์ที่มีลักษณะคล้ายกัน		ตัวอย่างอักษรฟรัคทัวร์	ตัวอย่างอักษรอื่นที่ควา
ff (ff)	ss (ss)	Eröffnungsbeschluss ¹⁸	Eröffnungsbeschluss
fi (fi)	si (si)	fiktionalisieren	fiktionalisieren
sz / ß (sz / ß)	tz (tz)	Fußballplatz	Fußballplatz

ตารางที่ 5 อักษรประสานฟรัคทัวร์ที่มีลักษณะคล้ายกัน

ข้อแตกต่างระหว่างอักษรฟรัคทัวร์และอักษรอื่นที่ควาที่ควรทราบอีกสามประการ ได้แก่ เครื่องหมายยัติภังค์ <-> (Bindestrich) ของอักษรฟรัคทัวร์จะประกอบด้วยเส้นสองขีด < = > ประการที่สอง เครื่องหมายอัญประกาศ (Anführungszeichen) ของอักษรฟรัคทัวร์จะปรากฏในรูป < „“ > ในขณะที่อักษรอื่นที่ควาเดิมจะใช้รูป < > >¹⁹ ประการสุดท้าย ผู้อ่านอาจคุ้นเคยกับการเน้นข้อความด้วยการใช้ตัวเอียงหรือตัวหนาเมื่อใช้อักษรอื่นที่ควา แต่อักษรฟรัคทัวร์มีหลักการเน้นข้อความที่ต่างออกไป โดยอาจใช้ระยะห่างระหว่างตัวอักษรภายในข้อความนั้นๆ (Sperrung หรือ letter-spacing ในภาษาอังกฤษ) เช่น < **Fraktur** > หรือใช้อักษรอื่น โดยอาจเป็นอักษร Schwabacher Bastarda หรืออักษรอื่นที่ควาก็ได้

การใช้รูปอักษรประสานในแบบตีพิมพ์ฟรัคทัวร์นั้น มิได้เป็นเพื่อความสวยงามตามความนิยมของผู้จัดพิมพ์เท่านั้น หากแต่ยังช่วยประหยัดพื้นที่ในการเรียงพิมพ์ โดยเฉพาะเมื่ออักษรฟรัคทัวร์มีรูปที่เรียบง่ายกว่าอักษรอื่นที่ควาและยังเว้นช่องไฟระหว่างอักษรน้อยกว่า การใช้รูปอักษรประสานในอักษรฟรัคทัวร์จึงใช้พื้นที่หน้ากระดาษน้อยกว่าการตีพิมพ์คำ ๆ เดียวกันด้วยรูปอักษรอื่นที่ควา (Luidl, 1998, pp. 17–18) เช่น

< **Steuereinschätzungskommission** > (Steuereinschätzungskommission)

เห็นได้ว่ารูปแบบของอักษรฟรัคทัวร์ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ แม้จะมีส่วนคล้ายคลึงกับอักษรอื่นที่ควาอยู่เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีที่มาจากอักษรโรมันเหมือนกัน แต่อักษรและอักษรวิธีของฟรัคทัวร์แบบตีพิมพ์ก็ยังคงแตกต่างกับแบบตีพิมพ์อื่นที่ควาที่ใช้ในปัจจุบันอยู่ไม่น้อย ทำให้ผู้อ่านที่ไม่คุ้นชินประสบปัญหาในการอ่านเอกสารภาษาเยอรมันที่พิมพ์ด้วยอักษรฟรัคทัวร์ได้ แม้ว่าอักษรฟรัคทัวร์จะไม่ได้ใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบันแล้ว แต่ความรู้เรื่องอักษรฟรัคทัวร์ก็นับว่าเป็นประโยชน์และมีความสำคัญต่อผู้ศึกษาภาษาและวรรณคดีเยอรมันอยู่หลายแง่มุม

ใช้ จึงนำเอา <ß> ที่มีอยู่แล้วมาใช้แทน (ดูหลักการใช้เอสเซ็ทแบบอื่นที่ควาในปัจจุบันเพิ่มเติมได้ใน Wilts, 1999) อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ ผู้เริ่มเรียนภาษาเยอรมันมักสับสนระหว่างรูปอักษรประสานเอสเซ็ทแบบอื่นที่ควา <ß> กับรูปอักษรกรีกเบต้า <β> ที่มีลักษณะคล้ายกัน อย่างไรก็ตาม ทั้งสองมิได้มีความเกี่ยวข้องกันแต่อย่างใด

¹⁸ หรืออาจสังเกตว่า < **Eröffnungsbeschluss** > ก็ได้ ทั้งนี้ การสะกด < ff > (ss) ทำคำด้วยอักษรฟรัคทัวร์ขึ้นอยู่กับกฎการเขียนตามแต่ละยุคสมัย สำหรับการเขียนด้วยอักษรฟรัคทัวร์ในปัจจุบัน (Duden, 2016, pp. 848–849) แนะนำให้ใช้รูป < **ff** > เมื่อ ss ปรากฏท้ายคำ

¹⁹ ในภาษาเยอรมันปัจจุบัน พบการใช้เครื่องหมายอัญประกาศทั้งสองรูปแบบกับอักษรอื่นที่ควา

4. ตัวอย่างบทอ่านที่พิมพ์ด้วยอักษรฟร็คทัวร์

ในหัวข้อนี้จะยกตัวอย่างบทอ่านที่พิมพ์ด้วยอักษรฟร็คทัวร์ขนาดสั้นจำนวน 2 บทเพื่อใช้เปรียบเทียบรูปแบบและอักษรวิธระหว่างอักษรฟร็คทัวร์ (ซ้าย) กับอักษรอันทีควา (ขวา) ตลอดจนใช้เป็นบทฝึกอ่านข้อความที่พิมพ์ด้วยอักษรฟร็คทัวร์สำหรับผู้สนใจภาษาและวัฒนธรรมเยอรมันต่อไป

บทอ่านที่ 1 คัดจากนิทานพื้นบ้านของสองพี่น้องตระกูลกริมม์เรื่อง “จิ้งจอกกับม้า” (Der Fuchs und das Pferd) ตามฉบับที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรฟร็คทัวร์ในปี ค.ศ. 1913 โดยรักษารูปสะกดตามต้นฉบับ (Panzer, 1913, pp. 243–245) ดังข้อความต่อไปนี้

Der Fuchs und das Pferd

Es hatte ein Bauer ein treues Pferd, das war alt geworden und konnte keine Dienste mehr thun, da wollt ihm sein Herr nichts mehr zu fressen geben und sprach: „brauchen kann ich dich freilich nicht mehr, indeß zeigst du dich noch so stark, daß du mir einen Löwen hierher bringst, so will ich dich behalten, jetzt aber mach dich fort aus meinem Stall;“ und jagte es damit weit ins Feld. Das Pferd war traurig und ging nach dem Wald zu, dort ein wenig Schutz vor dem Wetter zu suchen; da begegnete ihm der Fuchs und sprach: „was hängst du so den Kopf und gehst so einsam herum?“ „Ach, sagte das Pferd, 'Geiz und Treue wohnen nicht in einem Haus, mein Herr hat vergessen, was ich ihm alles in so vielen Jahren gethan habe, und weil ich nicht recht mehr ackern kann, will er mir kein Futter mehr geben, und hat mich fortgejagt; er hat zwar gesagt, wenn ich so stark wäre, daß ich ihm einen Löwen brächte, wollt er mich behalten, aber er weiß wohl, daß ich das nicht kann.“ Der Fuchs sprach: „da will ich dir helfen, leg dich nur hin, streck dich aus und reg dich nicht, als wärst du todt.“ Das Pferd that, was der Fuchs verlangte, der Fuchs aber ging zum Löwen, der seine Höhle nicht weit davon hatte und sprach: „da draußen liegt ein todttes Pferd, komm doch mit hinaus, da kannst du eine

Der Fuchs und das Pferd

Es hatte ein Bauer ein treues Pferd, das war alt geworden und konnte keine Dienste mehr thun, da wollt ihm sein Herr nichts mehr zu fressen geben und sprach: „brauchen kann ich dich freilich nicht mehr, indeß zeigst du dich noch so stark, daß du mir einen Löwen hierher bringst, so will ich dich behalten, jetzt aber mach dich fort aus meinem Stall;“ und jagte es damit weit ins Feld. Das Pferd war traurig und ging nach dem Wald zu, dort ein wenig Schutz vor dem Wetter zu suchen; da begegnete ihm der Fuchs und sprach: „was hängst du so den Kopf und gehst so einsam herum?“ „Ach, sagte das Pferd, 'Geiz und Treue wohnen nicht in einem Haus, mein Herr hat vergessen, was ich ihm alles in so vielen Jahren gethan habe, und weil ich nicht recht mehr ackern kann, will er mir kein Futter mehr geben, und hat mich fortgejagt; er hat zwar gesagt, wenn ich so stark wäre, daß ich ihm einen Löwen brächte, wollt er mich behalten, aber er weiß wohl, daß ich das nicht kann.“ Der Fuchs sprach: „da will ich dir helfen, leg dich nur hin, streck dich aus und reg dich nicht, als wärst du todt.“ Das Pferd that, was der Fuchs verlangte, der Fuchs aber ging zum Löwen, der seine Höhle nicht weit davon hatte und sprach: „da draußen liegt ein todttes Pferd, komm doch mit hinaus, da kannst du eine

fette Mahlzeit halten.“ Der Löwe ging mit; wie sie bei dem Pferd standen, sprach der Fuchs: „hier hast du’s doch nicht nach deiner Gemächlichkeit, weißt du was? ich will’s mit dem Schweif an dich binden, da kannst du’s in deine Höhle ziehen und in aller Ruhe verzehren.“ Dem Löwen gefiel der Rath und er stellte sich hin, damit ihm der Fuchs das Pferd anknüpfen könne, hielt auch fein still. Der Fuchs aber band mit des Pferdes Schweif dem Löwen die Beine zusammen und drehte und schnürte alles so wohl und stark, daß es mit keiner Kraft zu zerreißen war. Als er nun sein Werk vollendet hatte, klopfte er dem Pferd auf die Schulter und sprach: „zieh, Schimmel, zieh!“ Da sprang das Pferd mit einmal auf und zog den Löwen mit sich fort; der Löwe fing an zu brüllen, daß die Vögel in dem ganzen Wald vor Schrecken aufflogen, aber das Pferd ließ ihn brüllen, zog und schleppte ihn über das Feld vor seines Herrn Thür. Wie der Herr das sah, besann er sich eines bessern und sprach zu dem Pferd: „Du sollst bei mir bleiben und es gut haben,“ und gab ihm satt zu fressen, bis es starb.

fette Mahlzeit halten.“ Der Löwe ging mit; wie sie bei dem Pferd standen, sprach der Fuchs: „hier hast du’s doch nicht nach deiner Gemächlichkeit, weißt du was? ich will’s mit dem Schweif an dich binden, da kannst du’s in deine Höhle ziehen und in aller Ruhe verzehren.“ Dem Löwen gefiel der Rath und er stellte sich hin, damit ihm der Fuchs das Pferd anknüpfen könne, hielt auch fein still. Der Fuchs aber band mit des Pferdes Schweif dem Löwen die Beine zusammen und drehte und schnürte alles so wohl und stark, daß es mit keiner Kraft zu zerreißen war. Als er nun sein Werk vollendet hatte, klopfte er dem Pferd auf die Schulter und sprach: „zieh, Schimmel, zieh!“ Da sprang das Pferd mit einmal auf und zog den Löwen mit sich fort; der Löwe fing an zu brüllen, daß die Vögel in dem ganzen Wald vor Schrecken aufflogen, aber das Pferd ließ ihn brüllen, zog und schleppte ihn über das Feld vor seines Herrn Thür. Wie der Herr das sah, besann er sich eines bessern und sprach zu dem Pferd: „Du sollst bei mir bleiben und es gut haben,“ und gab ihm satt zu fressen, bis es starb.

บทอ่านที่ 2 คัดจากจดหมายบันทึกของกราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ค (Graf Friedrich zu Eulenburg) ราชทูตปรัสเซียที่เดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักสยามสมัยรัชกาลที่ 4 ในระหว่าง ค.ศ. 1861–1862 ตามฉบับตีพิมพ์เป็นอักษรฟรัคทัวร์เมื่อ ค.ศ. 1900 (ตีพิมพ์ซ้ำใน Ampha, 2019) จดหมายบันทึกของออยเลนบวร์คนี้ นับว่าเป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรฟรัคทัวร์ เนื่องจากได้บันทึกแง่มุมทางสังคมและวัฒนธรรมสยามในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผ่านสายตาของนักการทูตชาวเยอรมัน ตลอดจนการเผชิญหน้าทางวัฒนธรรมระหว่างเยอรมันและสยาม จึงเป็นหลักฐานที่นักประวัติศาสตร์ไทยใช้ศึกษาวิจัยร่วมกับหลักฐานอื่น ๆ กระทั่งได้รับการอ้างอิงอยู่บ่อยครั้ง ทักษะการอ่านอักษรฟรัคทัวร์จึงช่วยให้เข้าถึงเอกสารภาษาเยอรมันที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยได้กว้างขวางขึ้นด้วยเช่นกัน ข้อความในบทอ่านที่ 2 คัดจากจดหมายบันทึกลงวันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ. 1861 โดยรักษารูปสะกดตามต้นฉบับ (Ampha, 2019, pp. 136–137)²⁰

²⁰ ดูคำแปลภาษาไทยของจดหมายบันทึกวันที่ 22 ธันวาคม 1861 ในหนังสือสยาม: จดหมายบันทึกจากปี ค.ศ. 1862 ของ กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ค (Ampha, 2019, pp. 21–22)

Sonntag, den 22. Dezember 1861.
Die erste Nacht in Bangkok gab zu folgenden Bemerkungen Veranlassung. Die Stadt soll zwischen 400.000 und 500.000 Einwohner haben. 200.000 davon sind Chinesen. Diese haben gerade ein Fest, und bei chinesischen Festen spielt das Abbrennen von knatterndem Feuerwerk eine Hauptrolle. So knatterte es denn also die ganze Nacht hindurch. Gegen 4 Uhr, als es noch ganz dunkel war, wurden zwei Kanonenschiffe vom königlichen Schlosse her abgefeuert. Sie bedeuten, daß die Frauen aufstehen und für die Männer etwas zum Frühstück besorgen sollen. Ihr praktischer Effekt ist aber namentlich der, daß sie die unzähligen Raben aufwecken, welche sich in Bangkok befinden und sich namentlich um die Küchen von Europäern versammeln. Es beginnt nun ein rasendes Gekrächze, welches nur durch das Krähen von Hähnen und durch das Gebelle und Geheule sich beißender oder geprügelter Hunde unterbrochen wird. Dazwischen quaken Frösche und schreien die Eidechsen, welcher Jekkos nennt. An Alles dies wird das Ohr sich mit der Zeit gewöhnen müssen, sonst ist nicht daran zu denken, daß man einmal ordentlich schlafen kann. [...]

Sonntag, den 22. Dezember 1861.
Die erste Nacht in Bangkok gab zu folgenden Bemerkungen Veranlassung. Die Stadt soll zwischen 400.000 und 500.000 Einwohner haben. 200.000 davon sind Chinesen. Diese haben gerade ein Fest, und bei chinesischen Festen spielt das Abbrennen von knatterndem Feuerwerk eine Hauptrolle. So knatterte es denn also die ganze Nacht hindurch. Gegen 4 Uhr, als es noch ganz dunkel war, wurden zwei Kanonenschiffe vom königlichen Schlosse her abgefeuert. Sie bedeuten, dass die Frauen aufstehen und für die Männer etwas zum Frühstück besorgen sollen. Ihr praktischer Effekt ist aber namentlich der, dass sie die unzähligen Raben aufwecken, welche sich in Bangkok befinden und sich namentlich um die Küchen von Europäern versammeln. Es beginnt nun ein rasendes Gekrächze, welches nur durch das Krähen von Hähnen und durch das Gebelle und Geheule sich beißender oder geprügelter Hunde unterbrochen wird. Dazwischen quaken Frösche und schreien die Eidechsen, welcher Jekkos nennt. An Alles dies wird das Ohr sich mit der Zeit gewöhnen müssen, sonst ist nicht daran zu denken, dass man einmal ordentlich schlafen kann. [...]

เมื่อพิจารณาว่าอักษรพริคทัวร์มีประวัติสืบเนื่องยาวนานและมีการใช้แพร่หลายอยู่ในโลกภาษาเยอรมันมากกว่า 4 ศตวรรษ กล่าวคือ นับแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 จนถึง ค.ศ. 1941 ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงยังมีหนังสือและเอกสารภาษาเยอรมันอยู่จำนวนมากที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรพริคทัวร์หลงเหลือตกทอดมาถึงปัจจุบัน แม้ว่าอักษรพริคทัวร์จะใช้ร่วมกับอักษรอื่นที่ควาอยู่ตลอดระยะเวลาดังกล่าว แต่จากสถิติในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ดังที่กล่าวถึงข้างต้น จะเห็นได้ว่าหนังสือที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรพริคทัวร์มีจำนวนมากกว่าหนังสือที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรอื่นที่ควา โดยเฉพาะวรรณกรรม บทละคร ตลอดจนหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ (ดูหัวข้อ 2.2) ด้วยเหตุนี้ ความรู้และทักษะการอ่านอักษรพริคทัวร์จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้สนใจภาษาและวรรณคดีเยอรมันในการเข้าถึงหนังสือซึ่งตีพิมพ์สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2²¹ นอกจากนั้น ยังมีเอกสาร

²¹ นอกจากทักษะการอ่านตัวพิมพ์ต่างแบบต่างสมัยแล้ว ทักษะการอ่านลายมือเขียนต่างแบบต่างสมัย (เช่น ลายมือเขียนแบบ Kanzlei, Kurrent และ Sütterlin) ก็นับเป็นกุญแจสำคัญสู่หลักฐานลายมือเขียนภาษาเยอรมันอีกนับไม่ถ้วนด้วยเช่นกัน จึงเป็นทักษะทางวิชาการที่นักวิจัยด้านภาษา

สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยอีกจำนวนหนึ่งที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรฟรัคเจอร์ ดังเช่นจดหมายบันทึกของกราฟ ชู ออยเลนบวร์ค ที่ยกตัวอย่างไว้แล้วข้างต้น (ดูหัวข้อ 4) อักษรฟรัคเจอร์จึงไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าถึงหนังสือตีพิมพ์ได้กว้างขวางขึ้นเพื่อศึกษาวิจัย ภาษา วรรณคดีและวัฒนธรรมเยอรมันเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเครื่องมือศึกษาค้นคว้าเอกสารภาษาเยอรมันที่เกี่ยวข้อง กับประวัติศาสตร์ไทยด้วย

5. อักษรฟรัคเจอร์ในบริบทวัฒนธรรมเยอรมันร่วมสมัย

นอกจากจะช่วยให้เข้าถึงหลักฐานภาษาเยอรมันได้มากขึ้นแล้ว อักษรฟรัคเจอร์ยังคงสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเยอรมันอย่างแน่นแฟ้น ดังที่อักษรฟรัคเจอร์ได้ถูกให้ความหมายทางวัฒนธรรมไว้อย่างหลากหลายในบริบททาง ประวัติศาสตร์ ทั้งในฐานะอักษรตัวพิมพ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชนชาติเยอรมัน อักษรแห่งการปฏิรูปศาสนา อักษรประจำ จักรวรรดิเยอรมันในบริบทชาตินิยม ตลอดจนถูกเข้าใจผิดว่าเป็นอักษรประจำระบอบนาซีในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2²² แสดงให้เห็นว่าการศึกษาประวัติความเป็นมาของอักษรฟรัคเจอร์สามารถเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอักษรแบบตัวพิมพ์ กับการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ของชาติเยอรมัน อันเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติเยอรมันด้วยเช่นเดียวกัน การศึกษาอักษรแบบตัวพิมพ์จึงมิได้เป็นไปเพื่อใช้เข้าถึงหนังสือตีพิมพ์สมัยเก่าหรือต้องจำกัดอยู่เฉพาะแวดวงศิลปะการ ออกแบบตัวพิมพ์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมด้วย

แม้ในปัจจุบัน อักษรฟรัคเจอร์มิได้ใช้ตีพิมพ์หนังสือโดยทั่วไปอีก แต่อักษรฟรัคเจอร์ก็ยังคงใช้อยู่ในวัฒนธรรมเยอรมัน ร่วมสมัยและในชีวิตประจำวัน กล่าวคือยังใช้ในฐานอักษรศิลป์ ในป้ายประกาศและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ประเด็นย้อนแย้งที่น่าสนใจ ก็คือ แม้ว่าอักษรฟรัคเจอร์จะยังคงถูกเหมารวมว่าเป็นอักษรประจำระบอบนาซี แต่การใช้อักษรฟรัคเจอร์ในบางบริบท เช่น ชื่อหนังสือพิมพ์ ยี่ห้อเบียร์ หรือป้ายหน้าสถานบันเทิง ที่ยังพบได้ทั้งในและนอกประเทศที่ใช้ภาษาเยอรมันเป็นภาษาราชการ นั้น กลับทำให้ระลึกถึงบรรยากาศ “ย้อนยุค” และความเป็นกันเอง นับแต่สมัยกลางจนถึงสมัยจักรวรรดิเยอรมัน (Kapr, 1993, p. 98; Willberg, 1993, p. 103; 1998, p. 49)

ตัวอย่างการใช้อักษรฟรัคเจอร์ในฐานะอักษรศิลป์ในปัจจุบัน เช่น ป้ายประจำร้านเบเกอรี่ Ihr Finkenwerder Bäcker ในย่านฮาร์บวร์ค เมืองฮัมบวร์ค ประเทศเยอรมนี (ดูภาพประกอบที่ 10) โดยชื่อของร้านใช้อักษรฟรัคเจอร์ ข้อสังเกตของการใช้ อักษรฟรัคเจอร์บนป้ายดังกล่าวคือ อักษร <ck> ไม่ได้เขียนด้วยอักษรประสาน <cf> แต่พิมพ์แยกกันเป็น <cf>

วรรณคดีและประวัติศาสตร์เยอรมันจำเป็นต้องฝึกฝนด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะเมื่อลายมือเขียนมีรูปแบบที่แตกต่างจากตัวพิมพ์ (ดูลายมือเขียน ภาษาเยอรมันแบบต่าง ๆ ใน Süß, 2002; Verdenhalven, 2011) ในที่นี้กล่าวถึงเฉพาะแบบตัวพิมพ์ฟรัคเจอร์ เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา ภาษาเยอรมันในประเทศไทยแต่เป็นเบื้องต้นเท่านั้น

²² ในความเป็นจริง ก่อนที่ระบอบนาซีจะเริ่มเรื่องอำนาจนั้น ฝ่ายพรรคมอนาร์คิสต์ก็ใช้อักษรฟรัคเจอร์ในใบปลิวหรือหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เช่นกัน การมองอักษรฟรัคเจอร์เป็นอักษรของระบอบนาซีจึงเป็นการเหมารวมและไม่ตรงตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Willberg, 1993, p. 101)

ภาพประกอบที่ 10 ป้ายหน้าร้านเบเกอรี่ เมืองฮัมบวร์ค ประเทศเยอรมนี

ตัวอย่างที่สองเป็นภาพป้ายภายในสถานีรถไฟยุงแฟร์นชติค (Jungfernstieg) เมืองฮัมบวร์ค โดยมีใจความระลึกถึงช่างก่อสร้างที่เสียชีวิตในหน้าที่

ภาพประกอบที่ 11 ป้ายแสดงความระลึกถึงช่างก่อสร้างที่เสียชีวิตในหน้าที่
ณ สถานีรถไฟยุงแฟร์นชติค เมืองฮัมบวร์ค ประเทศเยอรมนี

จากภาพจะเห็นได้ว่าการใช้อักษรฟร็คทัวร์หรืออักษรที่มีลักษณะคล้ายฟร็คทัวร์ เพื่อสะท้อนถึงยุคสมัยที่เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น อย่างไรก็ดี จะเห็นว่าป้ายดังกล่าวมิได้ใช้อักษรประสาน <ch> <ck> และใช้ตัว <s> รูปแบบเดียว กล่าวคือไม่จำแนกระหว่าง round s <ſ> และ long s <ꝛ> ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการนำเอาหลักการเขียนปัจจุบันด้วยอักษรอันที่ความมาใช้กับอักษรฟร็คทัวร์ ตัวอย่างนี้ตรงกับลักษณะของการใช้ฟร็คทัวร์ในฐานะอักษรประดิษฐ์ที่พบได้ทั่วไปในปัจจุบัน กล่าวคือเป็นการใช้เพื่อการตกแต่งและมีได้คำนึงถึงหลักการเขียนดั้งเดิม (Kapr, 1993, pp. 95–97)

จากตัวอย่างการใช้อักษรฟร็คทัวร์ที่พบได้ในชีวิตประจำวันปัจจุบันในประเทศเยอรมนี กล่าวได้ว่า อักษรฟร็คทัวร์ยังคงมีความหมายในเชิงวัฒนธรรม จึงนับว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาวรรณกรรมเยอรมันปัจจุบันด้วยเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ความรู้และทักษะการอ่านอักษรฟร็คทัวร์จึงมีความสำคัญในฐานะ “กุญแจ” ที่ช่วยให้ผู้ศึกษาวิจัยภาษาและวรรณคดีเยอรมัน

สามารถเข้าถึงหนังสือและสิ่งพิมพ์ภาษาเยอรมันได้กว้างขวางตลอดจนมองเห็นและเข้าใจร่องรอยทางวัฒนธรรมเยอรมันได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

6. บทสรุป

นักวิชาการสมัยใหม่เปรียบเทียบความรู้เรื่องตัวอักษรเป็น “ญญแจ” ไขสู่ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของมนุษย์ (เช่น Diringer, 2005) เนื่องจากทักษะการอ่านตัวอักษรนับว่าเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในการเรียนภาษาที่มีระบบการเขียน อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงข้อมูลหลักฐานที่ตกทอดมาเป็นลายลักษณ์อักษรอีกมากมาย สำหรับผู้เรียนภาษาเยอรมันโดยทั่วไปแล้ว อักษรอันที่ควาแบบตัวพิมพ์อาจนับได้ว่าเป็น “ญญแจดอกแรก” ที่ใช้เข้าถึงหนังสือและสิ่งพิมพ์ภาษาเยอรมันร่วมสมัย

อย่างไรก็ดี สำหรับผู้ศึกษาวิจัยด้านภาษาและวรรณคดีเยอรมัน อักษรฟรักเจอร์อาจเปรียบได้กับ “ญญแจอีกดอกหนึ่ง” ที่ไม่พึงมองข้าม ถึงแม้ว่าความรู้เรื่องอักษรฟรักเจอร์จะไม่จำเป็นสำหรับผู้เรียนภาษาเยอรมันในขั้นต้น แต่ย่อมเป็นประโยชน์สำหรับผู้ศึกษาวิจัยด้านภาษาและวรรณคดีเยอรมันในการเข้าถึงเอกสารสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรฟรักเจอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเอกสารเหล่านั้นมิได้รับการตีพิมพ์ซ้ำด้วยอักษรอันที่ควา เช่น บทกวีและบทละครในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 19 ข้อเขียนในหนังสือพิมพ์ รวมถึงเอกสารราชการต่าง ๆ ที่ใช้อักษรฟรักเจอร์แบบตัวพิมพ์ติดปะปนกับอันที่ควา ตลอดจนป้ายและจารึกต่าง ๆ ที่ใช้อักษรฟรักเจอร์ในฐานะอักษรศิลป์ (ตามตัวอย่างในหัวข้อที่ 5) นอกจากนี้ ประวัติความเป็นมาของอักษรนี้ยังทำให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงประวัติศาสตร์เยอรมันโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างอักษรฟรักเจอร์แบบตัวพิมพ์ติดและอัตลักษณ์ชนชาติเยอรมันตลอดช่วงหลายศตวรรษที่ผ่านมา สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาภาษาและวัฒนธรรมเยอรมันแล้วนั้น ความรู้และทักษะการอ่านอักษรฟรักเจอร์จึงมิได้ปราศจากความสำคัญไปเสียทีเดียว

บทความนี้ได้เสนอประวัติอักษรฟรักเจอร์โดยสังเขป รูปแบบอักษรและตัวอย่างการใช้อักษรฟรักเจอร์แบบตัวพิมพ์ไว้เป็นเบื้องต้นเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาภาษาและวรรณคดีเยอรมัน รวมถึงนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ที่จำเป็นต้องเข้าถึงเอกสารภาษาเยอรมันที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรดังกล่าว ตลอดจนเข้าใจร่องรอยทางวัฒนธรรมเยอรมันทั้งที่ปรากฏตามสถานที่ต่าง ๆ ตลอดจนความหมายทางวัฒนธรรมที่ไม่ปรากฏให้เห็น แต่ฝังรากลึกอยู่ในบริบทสังคมเยอรมัน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- Ampha Otrakul อัมภา โอตระกุล. (2019). *Sayam: chotmai banthuek chak pi kho so 1862 khong krap fritdrik su oilenbuak* สยาม: จดหมายบันทึกจากปี ค.ศ. 1862 ของ กราฟ ฟรีดริช ซู ออยเลนบวร์ก [Siam: The letters from 1862 of Graf Friedrich zu Eulenburg]. Chulalongkorn University Press.
- Churairat Laksanasiri จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2011). *Chak laisue thai su akson thai* จากลายสือไทยสู่อักษรไทย [From Laisue Thai to Thai script]. Chulalongkorn University Press.
- Thawat Punnothok วัช พุณโณทก. (2006). *Akson thai boran: laisue thai lae wiwatthanakan akson khong chonchat thai* อักษรไทยโบราณ: ลายสือไทยและวิวัฒนาการอักษรของชนชาติไทย [Ancient Thai script: Sukhothai script and evolution of Thai ethnicities' scripts]. Chulalongkorn University Press.
- Visudh Busyakul วิสุทธิ์ บุญยกุล. (2011). *Baep rian phasa sansakrit* แบบเรียนภาษาสันสกฤต [A Sanskrit primer]. Research and publication division, faculty of arts, Chulalongkorn University.
- Wilita Sriuranpong วิไลดา ศรีอุฬารพงศ์. (1999). Kan patirup rabop kan khian phasa yoeraman การปฏิรูประบบการเขียนภาษาเยอรมัน [Orthography reform of German]. In *TDLV-Forum*, 4, 86–106.
- Woraphong Worachat-udomphong วรพงศ์ วรชาติอุดมพงศ์. (2002). *Akson pradit* อักษรประดิษฐ์ [Lettering design]. Buraphasan.

ภาษาต่างประเทศ

- Bain, P. (1998). A checklist of German blackletter types 1900–1950. In P. Bain & P. Shaw (Eds.), *Blackletter: Type and national identity* (pp. 68–70). The Cooper Union for the Advancement of Science and Art.
- Bertheau, P. T. (1998). The German language and the two faces of its script: A genuine expression of European culture? In P. Bain & P. Shaw, (Eds.), *Blackletter: Type and national identity* (pp. 22–31). The Cooper Union for the Advancement of Science and Art.
- Burke, C. (1998). German hybrid typefaces 1900–1914. In P. Bain & P. Shaw (Eds.), *Blackletter: Type and national identity* (pp. 32–39). The Cooper Union for the Advancement of Science and Art.
- Diringer, D. (2005). *The alphabet: A key to the history of mankind*. Munshiram Manoharlal.
- Duden. (2016). *Das Wörterbuch der sprachlichen Zweifelsfälle. Richtiges und gutes Deutsch* (8th ed.). Dudenverlag.
- Eskilson, S. J. (2019). *Graphic design: A new history*. Yale University Press.
- Forssman, F. (1998). Der Satz gebrochener Schriften. In A. Kapr (Ed.), *Fraktur: Form und Geschichte der gebrochenen Schriften* (pp. 212–215). Verlag Hermann Schmidt.

- Hartmann, S. (1998). *Fraktur oder Antiqua: der Schriftstreit von 1881 bis 1941* [Dissertation]. Universität-Gesamthochschule Siegen.
- Kapr, A. (1993). *Fraktur: Form und Geschichte der gebrochenen Schriften*. Verlag Hermann Schmidt.
- Keppie, L. (2001). *Understanding Roman inscriptions*. Routledge.
- Kinross, R. (2010). *Modern typography: An essay in critical history*. Hyphen Press.
- Koop, A. (2017). *NSCI – Das visuelle Erscheinungsbild der Nationalsozialisten 1920–1945*. Verlag Hermann Schmidt.
- Luidl, P. (1998). A comparison of Fraktur and Roman type: A German study. In P. Bain & P. Shaw, (Eds.), *Blackletter: Type and national identity* (pp. 16–21). The Cooper Union for the Advancement of Science and Art.
- Luna, P. (2018). *Typography: A very short introduction*. Oxford University Press.
- Macmillan, N. (2006). *An A-Z of type designers*. Laurence King Publishing.
- Nakanishi, A. (1990). *Writing systems of the world*. Tuttle.
- Panzer, F. (Ed.). (1913). *Die Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm in ihrer Urgestalt: Zweiter Teil*. C.H. Beck.
- Rogers, H. (2005). *Writing systems: A linguistic approach*. Blackwell Publishing.
- Rüdebusch, F. (2017). *Das ß (Eszett)*. Gesellschaft für deutsche Sprache. Retrieved April 1, 2021, from <https://gfds.de/das-ss/>
- Schmidt, M. G. (2015). *Lateinische Epigraphik: eine Einführung*. WBG (Wissenschaftliche Buchgesellschaft).
- Schwemer-Scheddin, Y. (1998). Broken images: Blackletter between faith and mysticism. In P. Bain & P. Shaw (Eds.), *Blackletter: Type and national identity* (pp. 50–68). The Cooper Union for the Advancement of Science and Art.
- Shaw, P., & Bain, P. (1998). Blackletter vs. Roman: Type as ideological surrogate. In P. Bain & P. Shaw (Eds.), *Blackletter: Type and national identity* (pp. 10–15). The Cooper Union for the Advancement of Science and Art.
- Spitzmüller, J. (2009). Typographisches Wissen. In A. Linke & H. Feilke (Eds.), *Oberfläche und Performanz* (pp. 459–488). Max Niemeyer Verlag.
- Süß, H. (2002). *Deutsche Schreibrift: Lesen und Schreiben lernen – Lehrbuch*. Knauer.
- Thompson, E. M. (2009). *An introduction to Greek and Latin palaeography*. Tiger of the Stripe.
- Verdenhalven, F. 2011. *Die Deutsche Schrift*. Verlag Degener & Co.
- von Boeselager, E. F. (2004). *Schriftkunde*. Verlag Hahnsche Buchhandlung.
- Willberg, H. P. (1993). Vom falschen Image der Fraktur. In A. Kapr (Ed.), *Fraktur: Form und Geschichte der gebrochenen Schriften* (pp. 100–104). Verlag Hermann Schmidt.
- Willberg, H. P. (1998). Fraktur and nationalism. In P. Bain & P. Shaw (Eds.), *Blackletter: Type and national identity* (pp. 40–49). The Cooper Union for the Advancement of Science and Art.